

Inventariseren op IJsseloog, een aparte ervaring

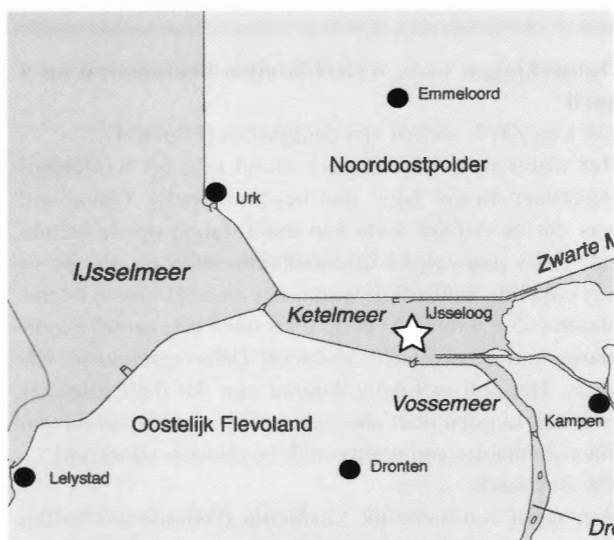
E.A. [Bert] Jansen & A. [Bram] bij de Vaate

To make an inventory on IJsseloog, a special experience.

Summary: IJsseloog is an artificial island in Lake Ketelmeer, serving as a dump for heavy polluted silt. The silt is dumped in a round 45 m deep basin with a diameter of 1 km (Fig. 2). Building of the dump was completed in 1999 and the silt supply started in 2000. After the basin is totally filled, the island will receive a function for recreation and nature development. From view of nature development an inventory of mollusks was made in 2007. Monitoring of other biota, like fungi and birds, started already several years earlier. The results of the mollusk inventory made in April and October are summarized in Table 1.

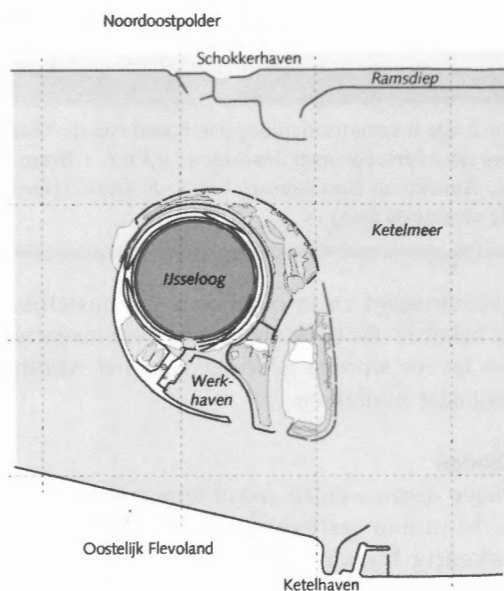
Inleiding

Tussen de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland ligt het Ketelmeer. Aan de oostzijde van het meer is de monding van de IJssel en de verbinding met het Zwartemeer, in het westen gaat het Ketelmeer over in het IJsselmeer. De verbinding tussen beide IJsselmeerpolders wordt gevormd door de Ketelbrug.

Figuur 1. De ligging van het slibdepot IJsseloog in het Ketelmeer

Ter hoogte van Ketelhaven ligt midden in het Ketelmeer het "Slibdepot IJsseloog" (Figuur 1). Het eiland is aangelegd in de negentiger jaren van de vorige eeuw voor de berging van vervuild slib uit het Ketelmeer. In 1999 was het gereed en in 2000 werd begonnen met de sanering van de Ketelmeerbodem. Het doel is om uiteindelijk 15 miljoen m³ vervuild slib in het depot op te slaan. Het eigenlijke slibdepot is het ronde "oog" op het eiland (Figuur 2). De ronde vorm is met opzet gekozen omdat zo een minimaal contact met de omgeving wordt verkregen. Het oog heeft een doorsnede van één kilometer en een diepte van ca. 45 meter met daaromheen een 10 meter hoge dijk. Buitendijks aan de noord- en oostkant van het oog is door ophoging een moerasachtig gebied ontstaan waar de natuur ongestoord zijn gang kan gaan.

Figuur 2. IJsseloog met het ronde slibdepot en aan de oostzijde een buitendijks gebied doorsneden door een kreek.

Omdat het depot alleen bij uitzondering mag worden bezocht is het een goede pleisterplaats voor vogels geworden maar ook een prima plek voor zeldzame planten en paddenstoelen. De buitendijkse kreek aan de oostzijde wordt in de zomermaanden bezocht door pleziervaartuigen die er een prima ankerplaats vinden voor een overnachting of om daar gewoon te genieten van de natuur.

Een depot voor verontreinigde bagger is niet nieuw, wel was IJsseloog het eerste slibdepot dat als eiland werd aangelegd. De bedoeling is dat het eiland, wanneer het depot vol is, een functie krijgt voor recreatie en natuurontwikkeling. Dit laatste was de belangrijkste reden om er de malacologische ontwikkelingen te gaan volgen. Wij waren overigens niet de eersten die op IJsseloog gingen inventariseren. Mycologen en ornithologen hebben ook al diverse inventarisatierondes gedaan. Ondersteund door Frank de Graaf, Herman de Roode en Anneke Jansen is op 4 april en 31 oktober 2008 een molluskeninventarisatie uitgevoerd (Figuur 3). In april is er voornamelijk aan de westzijde van het depot

Figuur 3: De inventarisatieploeg aan boord van de "Zeehond" tijdens de overtocht naar IJsseloo; v.l.n.r. : Bram bij de Vaate, Anneke en Bert Jansen, Frank de Graaf (Herman de Roode maakte de foto)..

geïnvesterend en in oktober is het oostelijke deel nader bekeken. De bevindingen van deze inventarisaties zullen tevens worden gebruikt voor het Atlasproject Nederlandse Mollusken.

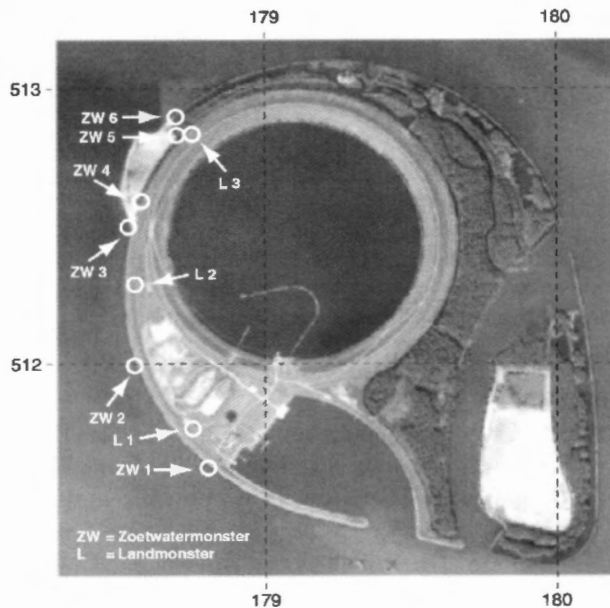
Methoden

Op beide dagen werden zowel terrestrische als aquatische biotopen geïnvesterend. Op 4 april is nauwkeurig bijgehouden welke gebiedjes werden bezocht (Figuur 4). Uit deze gebiedjes werden representatieve monsters verzameld om achteraf eventueel de juistheid van de determinaties te kunnen checken. Ook in oktober werden voor dit doel monsters genomen. Uit een aantal terrestrische biotopen werden daarnaast strooiselmonsters genomen om thuis te worden uitgezocht.

Resultaten

In totaal werden tijdens beide inventarisatiedagen 23 soorten landslakken en 28 soorten (inclusief forma's) zoetwatermollusken aangetroffen.

Hoewel het merendeel van de aangetroffen mollusken overeenkomt met de molluskenfauna van de polders Oostelijk- en Zuidelijk-Flevoland zijn er toch ook een paar opmerkelijke vondsten gedaan. Allereerst het voorkomen van het duintolletje, *Paralaoma servilis*. Dit kleine landslakje was pas op twee andere plaatsen in Nederland aangetroffen. Zowel bij de april- als tijdens de oktober-inventarisatie is deze soort algemeen aangetroffen in de begroeide stroken langs de rand van het slibdepot. Ten tweede de zoetwatermossel, *Pseudanodonta complanata*, deze was nog niet eerder vermeld uit het Ketelmeer. Soorten die in de Flevopolders regelmatig doch niet algemeen worden waargenomen zijn *Balea biplicata*, *Candidula intersec-ta* en *Pupilla muscorum*, ook deze werden op het IJsselooog aangetroffen.

Figuur 4: Locaties bemonsterd op 4 april 2007.

Opmerkingen t.a.v. waterbiotopen bemonsterd op 4 april

ZW1 en ZW2: stenen aan de dijkteen (Figuur 4).

Het water in het Ketelmeer stond nog op winterpeil (ongeveer 40 cm lager dan het zomerpeil). Opvallend was dat er vrijwel niets aan macrofauna op de stenen zat. Zelfs nauwelijks driehoeksmosselen en als we er een enkeling aantreffen waren het meestal kleine exemplaren (<5 à 6 mm). Wel op elke steen een aantal exemplaren van de exotische vlokreeft *Dikerogammarus villosus*. Het zou wel eens kunnen zijn dat deze alleseter zich ook te goed doet aan eieren en juveniele stadia van macrofauna die van nature in deze biotoop voorkomt.

ZW 3: strand.

Hier werd voornamelijk *Corbicula fluminea* aantreffen met daarnaast een enkele *Unio tumidus* en *Unio pictorum*.

ZW 4, ZW5 en ZW6: een "slufter" met een slibrijke zandbodem.

Ook hier relatief veel *Corbicula fluminea*, daarnaast enkele exemplaren van *Anodonta anatina* en *Unio tumidus*

Een tabel van alle aangetroffen soorten staat afgedrukt op de volgende pagina.

Adressen van de auteurs:

Bert Jansen,
Delta 68,
8224 EP Lelystad.
Bram bij de Vaate,
Oostrandpark 30,
8212 AP Lelystad.

Tabel 1: Lijst van soorten aangetroffen op IJsselooig in 2007.

	<u>april 2007</u>	<u>okt. 2007</u>		<u>april 2007</u>	<u>okt. 2007</u>
Landmollusken			Zoetwatermollusken		
<i>Aegopinella nitidula</i>	x	x	<i>Acroloxus lacustris</i>		x
<i>Arion ater</i>	x		<i>Ancylus fluviatilis</i>	x	
<i>Arion subfuscus</i>	x		<i>Anisus vortex</i>	x	x
<i>Alinda biplicata</i>	x		<i>Anodonta anatina</i>	x	x
<i>Candidula intersepta</i>	x	x	<i>Anodonta cygnea</i>		x
<i>Carychium minimum</i>	x	x	<i>Bithynia tentaculata</i>	x	x
<i>Cepaea nemoralis</i>		x	<i>Corbicula fluminea</i>	x	x
<i>Cochlicopa lubrica</i>	x	x	<i>Dreissena polymorpha</i>	x	x
<i>Deroceas laeve</i>	x	x	<i>Gyraulus albus</i>	x	
<i>Deroceas reticulatum</i>	x		<i>Physa fontinalis</i>	x	x
<i>Discus rotundatus</i>	x	x	<i>Physella acuta</i>	x	x
<i>Euconulus fulvus</i>	x	x	<i>Pisidium casertanum</i>	x	
<i>Limax maximus</i>	x		<i>Pisidium casertanum f. plicata</i>	x	
<i>Oxychilus draparnaudi</i>	x	x	<i>Pisidium spec.</i>	x	x
<i>Oxyloma elegans</i>	x		<i>Planorbarius corneus</i>		x
<i>Paralaoma servilis</i>	x	x	<i>Planorbis carinatus</i>		x
<i>Punctum pymaeum</i>	x	x	<i>Planorbis planorbis</i>		x
<i>Pupilla muscorum</i>	x		<i>Potamopyrgus antipodarum</i>	x	x
<i>Trichia hispida</i>		x	<i>P. antipodarum f. carinata</i>	x	x
<i>Succinea putris</i>		x	<i>Pseudanodonta complanata</i>	x	
<i>Vallonia costata</i>	x	x	<i>Radix ovata</i>	x	x
<i>Vallonia exentrica</i>	x	x	<i>Sphaerium corneum</i>		x
<i>Zonitoides nitidus</i>	x	x	<i>Stagnicola palustris</i>	x	x
			<i>Unio pictorum</i>	x	x
			<i>Unio tumidus</i>	x	x
			<i>Valvata piscinalis</i>	x	x
			<i>Viviparus contectus</i>	x	x

Nogmaals: Kwam de Rivierparelmossel *Pseudunio auricularius* recentelijk nog levend in Groot Britannië voor?

Henk K. Mienis

Once again: Was *Pseudunio auricularius* still living in Great Britain quite recently?

Summary: Recent specimens of the endangered pearl mussel *Pseudunio auricularius* have been recorded in the past from two rivers in Great Britain: the river Clouden in Scotland and the river Wye in England. More material may be hiding among specimens of *Margaritifera margaritifera* in old collections..

Geruime tijd geleden heb ik in een kort artikel informatie verstrekt betreffende de aanwezigheid van een recent exemplaar van de Rivierparelmossel *Pseudunio auricularius* (SPENGLER, 1793), Fam. Margaritiferidae, in de voormalige collectie van Giorgio S. Coen (HUUJ 8013) dat voorzien was van de volgende vindplaats gegevens: rivier de Wye, Engeland. Uit deze rivier is ook de meer algemeen bekende Beekparelmossel *Margaritifera margaritifera* (LINNAEUS, 1758) bekend. Daar dit een nogal vreemde lokaliteit voor deze uiterst zeldzame Rivierparelmossel is, vroeg ik om informatie betreffende mogelijk andere recente vondsten in Engeland.

Onder de reacties die ik indertijd heb gekregen, waren helaas geen nieuwe vindplaatsen. Op verzoek van Jos Nienhuis heb ik hem echter het exemplaar toegestuurd en hij kon zich geheel verenigen met mijn determinatie.

Deze soort, die wel als Pleistoceen fossiel goed bekend is uit Engeland, verschilt van *Margaritifera margari-*

tifera door de aanwezigheid in de linkerklep van twee relatief grote en zware cardinale tanden en twee parallel lopende lamellare tanden.

Tijdens het ordenen van een paar duizend overdrukken kwam ik onlangs bij toeval een korte publikatie tegen van Jackson (1911) over het voorkomen van deze mossel-soort (als *Unio siniatus* LAMARCK, 1819) in Groot-Britannië. Hij had tot zijn verrassing een recent exemplaar van *Pseudunio auricularius* ontdekt in een monster van *Margaritifera margaritifera* dat verzameld was in 1865 in de rivier de Clouden ook wel bekend als Clouden Water, een zijrivier van de rivier de Nith in Zuid-West Dumfriesshire, Schotland. De Clouden rivier bij Dumfries was reeds eerder vermeld door Rimmer (1880: 16 – als *Unio margaritifera* var. *sinuata*) als een vindplaats voor deze mossel soort.

Samenvattend kan dus gezegd worden dat recente exemplaren van *Pseudunio auricularius* ooit op twee plaatsen in Groot-Britannië zijn aangetroffen. Zouden